

Wyniki inwentaryzacji archeologicznej w Puszczy

Podsumowano projekt inwentaryzacji dziedzictwa archeologicznego w polskiej części Puszczy Białowieskiej. - Tak ciekawych wyników badań nikt początkowo się nie spodziewał - podkreślili eksperci.

Wyniki badań interdyscyplinarnego zespołu omówiono podczas konferencji naukowej zorganizowanej 29 listopada w Instytucie Badawczym Leśnictwa.

W czasie trzech lat prowadzenia badań archeologicznych, projekt „Inwentaryzacja dziedzictwa kulturowego” ruszył równolegle z inwentaryzacją i oceną różnorodności przyrodniczej w Puszczy Białowieskiej wykonanym na zlecenie Generalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, odkryto setki artefaktów.

Przedmiotem inwentaryzacji była analiza działalności człowieka w Puszczy Białowieskiej na przestrzeni wieków, poszukiwane były pozostałości po dawnych osadach, cmentarzyskach i innych obiektach. Pozwoliło to **odtworzyć historię Puszczy Białowieskiej i ochronić odnalezione zabytki**. Interdyscyplinarny zespół pracował głównie w lasach gospodarczych puszczańskich nadleśnictw.

- Do 2016 roku na terenie Puszczy znanych było około 200 stanowisk, obecnie zostało założonych 1200 kart ewidencji zabytków archeologicznych - zaznaczył dr hab. Rafał Zapłata z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, koordynator zadania inwentaryzacji archeologicznej na terenie polskiej części Puszczy.

Wyjściem do prowadzenia prac badawczych były materiały uzyskane w oparciu o dane skanowania laserowego (LiDAR), które jest nie tylko skanowaniem lotniczym, ale także naziemnym i wykonanym przy użyciu dronów. To dało możliwość przeprowadzenia dokładnych badań w lasach Puszczy Białowieskiej. Na zdjęciach zrobionych w czasie skanowania odnotowano anomalie terenu m.in. **wskazujące na niegdyś istniejące w Puszczy grodzisko (zespół nadal czeka na ostateczne wyniki badań geofizycznych) oraz tzw. struktury liniowe**.

- Na terenie Puszczy Białowieskiej odkryto około dwa tysiące obiektów, w tym kilkuset zabytków ruchomych, między innymi zapinki, klamry, artefakty typowe między innymi dla kultury przeworskiej czy fragmenty ceramiki - wyliczyła dr hab. Joanna Kalaga prof. UW z Instytutu Archeologii UW.

Do jednych z najciekawszych odkryć, jak podkreśliła prof. Kalaga należy **grób jamowy ciepłopalny, w którym znaleziono fragmenty ludzkich kości, oraz przedmioty należące do zmarłego np. grzebień z poroża**.

Wspomniane wcześniej struktury liniowe, jak wykazano podczas badań w terenie, to konstrukcje usypane z ziemi i kamieni. **Odnotowano je na znacznym obszarze Puszczy, w wielu miejscach układają się w zamknięte, czworoboczne, regularne przestrzenie, przypominając dawne układy pól**. Podczas prac w terenie naukowcy ustalili, że u podstawy miały one szerokość nawet do 2 metrów. Konstrukcje, „pogrupowane” w skupiska, występują na obszarze nawet kilkunastu oddziałów leśnych, a ich długość waha się od kilkunastu do prawie 100 m. Jak podkreśliła prof. Kalaga pola rolnicze i kamienne struktury są odkryciem unikalnym na terenie Polski.

Wśród przykładów **ciekawych wykopalisk są również różnego rodzaju konstrukcje - kurhany, wały, mielerze, smolarnie i potażarnie** - powstały w różnych epokach. Datuje się je od wczesnej epoki żelaza, przez okres wpływów rzymskich, wczesnego średniowiecza, po czasy nowożytne.

Te przykłady, jak podkreślono podczas spotkania, nie wyczerpały listy znalezisk. Podczas badań w terenie odnaleziono także liczne zabytki ruchome m.in. **fragmenty naczyń ceramicznych, groty włócznie, szpile, rzymskie denary, przedmioty wykonane z krzemienia** oraz kawałki szkła sodowego (typowego dla okresu rzymskiego, w średniowieczu szkło było wytwarzane na bazie ołowiu).

Ponadto, jak wspomniano podczas konferencji, badacze natrafiali na bardziej współczesne znaleziska. W czasie prac w Puszczy Białowieskiej **aż cztery razy interweniował patrol saperski**, a w okolicach Narewki, wzdłuż linii kolejowej, znaleziono liczne pociski, łuski oraz odłamki będące pamiątkami po dwóch wojnach światowych.

W ramach projektu badania przeprowadził również zespół kierowany przez dr. inż. Marka Ksepko z białostockiego Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, który z zespołem analizował gleby na terenie Puszczy. Jak podkreślił dr

Ksepko już ponad 20 lat temu pojawiły się informacje o występowaniu gleb porolnych na terenie Puszczy, co świadczyło o istniejących tam w przeszłości polach. – *Nie było jednak dowodów na prowadzeniu na terenie Puszczy Białowieskiej gospodarki rolnej, dopiero projekt umożliwił nam prowadzenie analizę gleby* – zauważył Ksepko.

I tak **na przełomie 2017 i 2018 r. „wzięto pod lupę” próbki z 66 powierzchni, a w tym roku z 25 miejsc.** – *Odkryto przemieszane, a nie jednolite warstwy gleby, tym samym potwierdzono ich antropogeniczny charakter* – dodał dr Ksepko.

Pobrane w Puszczy Białostockiej próbki były również analizowane pod kątem zawartych w nich pyłków roślin. Co ciekawe, odnotowano w nich pyłki żyta oraz innych zbóż, a także roślin komosowatych, wiaźówki i babki lancetowatej, co świadczy o prowadzonym tam wypasie zwierząt.

W ramach projektu **prześwietlane były również archiwa dotyczące historii Puszczy Białowieskiej.** Skupiono się na okresie od III rozbioru Polski do końca drugiej wojny światowej. Analizowano pamiętniki, gazety (m.in. niemiecką „Gazetę Wojenną” z 1915 r), zdjęcia lotnicze z lat 40. ubiegłego wieku oraz szkice sytuacyjne sztabów wojskowych.

Uczestnicy konferencji podkreślili, że liczne odkrycia na terenach leśnych, i konieczność ich ochrony, będą wymagały wypracowania kompromisu pomiędzy prowadzeniem gospodarki leśnej a zachowaniem w dobrym stanie obiektów zabytkowych. W najbliższym czasie mają również pojawić się wyniki inwentaryzacji prowadzonej w lasach krośnieńskiej dyrekcji LP.

za: <http://www.cilp.lasy.gov.pl>